

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Corpus Doctrinae Christianae

Melanchthon, Philipp

Lipsiae, 1572

VD16 M 2890

De Magistratibus Civilibus, Et Dignitate Rerum Politicarum.

urn:nbn:de:hbz:466:1-36094

AGNOSCAMVS humanis consilijs & præsidijs non posse peripetia diluti, sicut clare inquit Ieremias cap. 10. Scio Domine non est hominis uia eius. Quam multa Moyfi, Samueli, Dauid, & deniq; omnibus gubernatoribus accidunt inextricabili humano consilio? Ergo ut illi, regi nos & iuuaui à Deo per adus, cum exitus sunt placidi, fateamur quod res est, à Deo nos adiutos habentos esse. Vidit & hæc atas exempla, quæ prædicare decet, ut beneficia celebrentur, dedit Deus pacem tot iam annos Ecclesijs istis, Nec pacem tantum dedit, nec tantum impedijt hostium eorum, sed etiam scandala multa passim exorta oppressit, & magna ex parte diuina & iudicia eorum, qui præsunt Ecclesijs, ita rexit, ut doctrina in Ecclesijs nostris passim sincere tradatur. Pro his ingentibus beneficijs Deo æterno patri Domini nostri IESU CHRISTI gratias ago, & eum propter filium Iesum Christum Dominum nostrum, crucifixum pro nobis & resuscitatum, oro toto pectore, ut nos in sancto regat deinceps, & perpetuò, AMEN.

DE MAGISTRATIBVS CIVILIBVS, ET DIGNITATE RE-
RVM POLITICARVM.

HACTENVS Ecclesiam descripsi, ac recitavi quod doctrinæ genus præcipuum & ignotum humanæ rationi circumferat, & quod Deus inuocet. Nunc quia necesse est eam inter homines inuenire in economijs, politijs, imperijs, ubi uult Deus audiri confessionem suæ doctrinæ, imo ubi colligit sibi Ecclesiam, collocanda est in economijs, & societate ciuili, & docenda, quid de coniugio, & de imperijs sentiendum sit. AC necesse est de his rebus recte, deinde applicare ex testimonijs Prophetarum & Apostolorum, erudiri homines, quia sæpe & olim & recens fuerunt hypocritæ superstitiosi & auidi, qui coniugia à Deo ordinata, & magistratum functiones, leges forenses, legitimas pœnas, imperia, bella legitima, misericordiam damnauerunt. Tales furoribus olim sparserunt Marcion, & Marcionæ, quorum deliria diu peruagata sunt Asiam & Africam. Circumferunt & similes errores ante trecentos annos Flagelliferi, ut uocantur, & hoc nostro tempore Anabaptistæ passim uagantes, & circumferunt hos errores. NEC desinit unquam Diabolus dolitas mentes accèdere, ut opiniones falsas de rebus politicis amplexantur, quia simul duo mala ingentia excitat, mouet seditiones & ciuilibus, unde existunt multæ iniustæ cædes & dissipationes, & uicatur Euangelium. Dum enim fingunt iusticiam esse quandam non uero barbaricam politiam, in qua sine distinctione dominiorum, &

sine

sine imperijs viuant homines, amittitur uera lux de iusticia interiori & perpetua in corde, de qua Christus inquit: Hæc est uita æterna, ut agnoscant te solum esse uerum Deum, & quem misisti Iesum esse Christum. Et Paulus: Qui spiritu Dei ducuntur, hi sunt filij Dei. Iusticia de qua concionatur Euangelium, est lux in corde, qua fide agnitione Christi mentes accendit ad ueram Dei inuocationem, & alios pios motus legi Dei congruentes, & incoat uitam æternam. Foris uero, ut uicibus temporum anni à Deo ordinatis, sic politijs in imperijs subijcit suo quenque loco, ut Ioseph in corde circumuebat ueram agnitionem & inuocationem Dei, & promissi redemptoris, & inuita uitæ æternæ. Foris uero in curia, in iudicijs, in contractibus, in possessione facultatum, utebatur legibus Aegypti. Dum similem lucem in corde circumuebat, & inuita uitæ æternæ, ut Ioseph. Foris uero in curia, in iudicijs, in contractibus, in possessione bonorum, in regenda prouincia, utebatur legibus regni Babylonici.

I L L V D tamen spectandum est in legibus & politijs, ne pugnent cum lege naturæ, sed ut Paulus inquit, sint honori bono operi, & sint terrori malo operi. Deinde, etiamsi formæ legum, iudiciorum, pœnarum, aliquas habent dissimilitudines, ut alia sunt leges Scythorum, ut uocant, Germanicæ, alia Gallicæ: tamen sui quisque loci legibus obtemperet. Ac dissimilitudo illa nihilo plus pertinet ad iusticiam Euangelij, quam dissimilia spacia dierum ac noctium. Paulo in Macedonia longior est dies solstitialis, quam Christo in Iudæa. Hæc dissimilitudo nihil pertinet ad iusticiam in corde utriusque. Sed Diabolus, ut oculis atq; animis hominum tenebras offonderet, ut ueram Euangelij lucem, de fide & agnitione Christi aspiciant, muros strosas illas opiniones de barbarica politica spargit, fingit magnam uirtutem esse, non habere proprium, fugere iudicia, ciuiles fundiones, quæ tamen & necessaria sunt generi humano, & a Deo ordinatæ, ut in eis luceat nostra fides, inuocatio & confessio, & ut sinceritæ obedienciæ, quam lex Dei postulat, & mutæ dilectionis, ut mox dicam.

Q V A R E in templis & scholis diligenter edocendi sunt homines de dignitate rerum politicarum, & præueniendi aduersus illos Marcionis, Manichæorum & Anabaptistarum errores. Scio rudes moueri deformitatibus & confusionibus reuelis superiorum, aularum iudiciorum. Principes enim multa in gubernatione negligunt, multorum delicta & iniurias non uident, multa in iudicijs imposturæ & calumniæ multa errata, magna in aulis ambitiones, rapacitates, & alia pestes, multæ fraudes in contrafitione. Nam in hac infirmitate humanæ naturæ, & in tantis furoribus Diaboli accendentis prauas cupiditates in multis Principibus, gubernatoribus, iudicibus, ministris & priuatis, non mirum est multas

in confusiones *ἁνατασσίαις* accidere. Hæ mouent animos
 et exultant, ut res totas, id est, ipsum ordinem politicum dam-
 nent, & existiment, imperia tantum esse oppressiones imbecillium, or-
 del à Diabolo, uel ab humana audacia & cupiditate. SÆPÈ
 Philosophi quaerunt, unde sint imperia, cum res ostendat nul-
 lum sine magnis cladibus generis humani constitui, nullum
 habere horrendas confusiones, nullum etiam perpetuum esse:
 quantum sui & peregrini sanguinis fudit Roma, donec imperio or-
 terrarum posita est? Mox bellis ciuilibus, Syllæ, Marij, Cinnae,
 Catilinæ, Pompeij, Bruti, Antonij, Augusti, quæ furia per vniuersum
 orbem terrarum grassatae sunt? quales legum & disciplinae perturba-
 tiones excitarunt? Postea barbaræ nationes, Gothica, Vandalica,
 Hunnica, Arabica, Turcica, infuse in Italiam, Aegyptum, Africam,
 Aethiopiæ, prorsus dissipauerunt imperium Romanum. Denique res
 ostendit ueram esse querelam, quæ extat apud Ouidium:

sic omnia uerti

Cernimus, atq; alias assumere pondera gentes,
 Concidere has.

ITEM:

summumq; negatum;

Stare diu.

Et Scipionem aiunt capta Carthagine spectantem incendium
 ubi illacrymasse, ac dixisse, deplorandam esse fortunæ inconstanti-
 am in rebus humanis. Se non modo dolere vicem Carthaginis, quæ
 olim florens uirtute, opibus & imperio, nunc spoliata & capta incen-
 ditæ perierat, sed etiam de Romæ fato cogitare, quæ aliquanto post si-
 militudine calamitate peritura sit, quia nulla imperia perpetua sint. Mi-
 raturus igitur Philosophi, si à Deo constituuntur imperia, cur tantum
 uideat scelera & miseria? SED Ecclesiæ doctrina gra-
 uitate hæc diiudicat, ac discrimen proponit ordinis politici, perso-
 narum, & miseria humanarum. DE ordine politico vniuer-
 saliter docet doctrina cœlestis, hunc ordinem à Deo institutum esse,
 à Deo esse, quantum boni in gubernatione reliquum manet, vi-
 detur, quod homines certis legibus coniuncti in societate ciuili vi-
 uunt, quod multitudo regitur magistratibus, iudicijs, pœnis, quod
 magistratus cultos est disciplinae & pacis, quod dominia rerum distin-
 cta sunt, & sua cuique rata sunt, quod res legitimis contractibus trans-
 feruntur, ad iuuandam communem uitam, quod latrocinia armis
 reprimuntur, aut puniuntur.

AC paulo post recitabo testi-
 monia Prophetica & Apostolica, quæ utrumque docent, & institu-
 tum esse politicum ordinem uoce DEI, & quantum boni in governa-
 tione reliquum est, esse uere opus DEI, non tantum permissi-
 onem, sed quia à Deo uere conferatur & iuuatur, sicut ordo motuum cœ-
 lestium;

letium, & terræ fecunditas. Prius enim hoc discrimen ordinis, personarum, & miseriarum humanarum explicabo, ut quærentibus viderentur sint confusiones & calamitates, respondeam. Et igitur, ut dixi, politicus ordo res bona, pulchra, grata humano generi, flagellare Dei opus, quod videlicet homines coniuncti legibus in locum civili vivunt, quod multitudo regitur à magistratibus, qui sunt callosæ disciplinæ, exercent iudicia, curant de Deo recte doceri cives, prohibent Epicureos furores & idola, periuria, libidines, iniurias corporum. Denique, qui curant ut civitas sit modestissimæ scholæ, in qua luceat Dei noticia, & exercentur virtutis officia, communis defunctio, & aliorum beneficiorum communicatio. **S**ed dices, necesse est Platoniam pingere. Quæ enim fuit aut est talis civitas, in qua nihil sit vitiorum? Verum hæc eo recito, ut discernamus ordinem politicum à vitijs. Et quanquam nulla est civitas sine vitijs, tamen illa gubernatio honestior est, alia perturbatior, alia plus boni retinet, iuxta illam ideam, alia minus. Tempore Davidis & Salomonis magis floruit Ierosolyma, & ordo politicus integrior erat, quam Herodis tempore, & tamen quantum boni reliquum fuit Herodis tempore, Dei opus erat. Deo iuvante servabatur hospitium Zachariæ, Simeonis, Elifabeth, & alijs pijs. Inter tot latrocinia, bella, furores Diaboli & Herodis, tamen Deus texit Mariam, Elifabeth, & alios sanctos innumerabiles. **N**unc igitur de personis dicam. Et si res, videlicet ordo politicus est à Deo, ut Coniugium, tamen sepe personæ non sunt excitatæ à Deo, & magis turbant ordinem divinum, quantum tumentur aut ornant, ut Caligula, Nero, & aliæ pelles plurimæ gratulantes in imperio, quod divinitus ordinatum erat, velut in horro apparet. Veneratur Paulus imperij Romani leges ac ordinem, sed Nervæ odit & execratur tanquam Diaboli organum, lacerans bonum ordinem. Necesse est enim discerni in imperijs salutes principes amoviles. David, Salomon, Iosaphat, Ezechias, Iosias, Nabuchodonosor, Cyrus, Constantinus, Theodosius, Carolus, fuerunt salutes personæ, diivinitus excitati & adiuti, ut & restituerent imperia, & Ecclesiam utcumque iuvarent. Sunt & hi diivinitus excitati & adiuti, ut imperia & disciplinam utcumque restituerent, etiam si Ecclesiam Dei non ornarent, Themistocles, Arulides, Alexander Macedo, Fabius, Marius, Scipio, Paulus AEmilius, Augustus. Gesserunt enim res salutarias generi humano, & politias constituerunt, quæ aliquandiu floruerunt. Profuit igitur eorum labor ad hoc, ut manserit posteritas, ex qua lecta est Ecclesia. **E**XCITARI autem & iuvari salutares gubernatores omnes à Deo, sepe testantur dicta Prophetica. **P**lalm. Nisi Dominus custodierit civitatem, &c. Et Psal. 145. Qui dat salutem regibus. Et Salomon inquit: Ut oculus videat, & auris audiat, &

utrumque; id est, ut gubernator sit intentus, & habeat felicia consilia, & populus ei alacriter obtemperet, Dei opera sunt. Vt quod Scipio consilia sunt felicia, & quod exercitus hunc ducem amat, & exercitus sequitur, Dei beneficia sunt. Alij imitatores, nec res similes sunt, nec diliguntur ab exercitibus. Sic & Baptista, etsi de gubernatione Ecclesie loquitur, tamen sententiam tradidit veram de vniuersa gubernatione. Non potest sibi sumere homo quicquam, nisi sit ei datum à Deo, id est, nulla est gubernatio felix & salutaris, nisi Deo iuuantur. Vt Themistoclis consilia fuerunt salutaria patrie, ac Periclis Demosthenis politica sunt nimis polypragmatica, mouent bella non necessaria, quae fuerunt exitio Graeciae. **C**VM vero res & personae iuuantur à Deo, politicae magis florent, ut cum Dauid regnat in Israel, cum Augustus regnat Romae. Neque tamen cuiusquam gubernatio tam placida, tam felix est, quin multae calamitates misceantur, & multa vitia accedant. Nam & Diabolus varie turbare conatur politicae, & magna est hominum infirmitas. Praeterea & Deus vult perditos à se excitate puniri tyrannos, & mutari imperia, id non fit sine magnis cladibus. Felicissimus ac miserrimus regum fuit Cyrus, & tamen huius armis florentissima pars orbis terrarum, videlicet Ionia horribiliter vastata est, voluit enim Deus puniri libidines. Et quoties heros excitati sunt, secutae sunt magnarum urbium, & magnorum regnorum euersiones, ut Cyrus, Alexander, Romani, Gothi, Turci, quae urbes & regna euerterunt? **D**IXI igitur tertio loco, discernendas esse ab ordine politico, miseras humanas. Dauidis politicae sunt tranquilla, quia à Diabolo saepe turbatur, & magna sunt hominum imbecillitates. Cyri gubernatio est crudelior, quia Deus horribili exemplo puniri voluit Ioniam propter flagitiosas libidines. Verum tales poenae fatales, etsi nobis videntur nimis sauae, tamen reuera ad ordinem politicum pertinent, quia Deus iustus iudex declaraturam suam his horridis poenis, ut cum euerit Sodomam, aut cum saepe, aut pestilentia, totas gentes delet. **M**ULTA igitur mala in imperijs ducantur esse fatales poenae, & exempla iustae irae Dei aduersus scelera hominum. Imo inde vsque ab initio imperia in deterius conuersa sunt, creuit seruitus, quia peccata hominum creuerunt. Prima monarchia in statua Danielis pingitur aurea: Secunda argentea: Tertia aenea: Quarta ferrea. Pedes partim ferrei, partim lutei sunt, hoc est, postrema aetate quaedam erunt saeva imperia, ut Turcicum, quaedam infirma, plena ignavia. Multum autem confusionum affert ignavia, ut res ostendit in multis Germaniae locis. **L**ONGE melior status fuit regni Iudaici tempore Iosaphat, quam post reditum ex Babylone, & postea cum à Syriacis & ab Aegyptijs regibus, et tandem à Romanis Iudaea multis modis vexaretur, sed tamen manebant

nebant aliqui nerui politica. Et agnoscebant pij beneficium Dei esse. Interim mala quæ fiebant, sciebant permitti diuinitus tanquam futures penas, & moesti ac gementes tolerabant, & sua modestia ac diligentia in omni officio leniebant, non iritabant contumacia conditionibus. Deum etiam orabant, ut mitigaret feruorem. Cuiusmodi audissent, a Prolopho Lathuro interfecta esse Iudeorum uiginti milia, & coactos captiuos ueloci carnibus interfectorum parentum & fratrum, uidebant Diabolum rabie suo grassari in hunc populum, quam in ceteras gentes, & sese de poenitentia, & de inuocatione commouebant, & tamen norant uaticinia diuina, politiam mansuram esse, donec Messias concionaturus esset. Hæc præfari de discrimine ordinis politici, & confusionum, quæ ordinem interturbant, ut si hæmoniam in cantilena bonis Musicis recte canentibus, alius quispiam lauens clamore suo interturbaret, necessarium esse duxi, ut præparatus lector ad cetera, nec propter confusiones, quæ aliunde accedunt, donec beneficia diuina. Aliis autem ordo politicus magis, alias minus est integer, alias plus, alias minus est confusionum. Sed semper in hac misera & ærumnosa uita, in imperijs multæ magnæ difficultates existunt, tum quia Diabolus conatur facere maiores dispersiones, tum quia humana natura per sese est imbecillis, & facile suis erroribus & cupiditatibus mouet res iniustas & harmoniam interturbat, tum quia fatales poenæ multæ accedunt, in quibus magnæ sunt & regnorum & disciplinæ perturbationes. Et hæc causæ omnes in hac postrema senectate magis concurrunt. **ΝΑΤΥΡΑ** hominum tantumquam effæta sine ulla dubitatione imbecillior est, quam sine iudicio, sicut docti distribuunt tempora iuxta hominis partes, initio autem regnasse τὸ ἡγεμονικόν, id est, rationem gubernatricem, Artes enim in primis partibus inuenta sunt, & sapientia homines magis quam uirgebantur. Deinde successit bellatrix ætas, in qua iam imperia armis constituta sunt, & quatuor monarchiæ inde usque, ab Abrahæ tempore ad Theodosium orbem terrarum rexerunt. Secuta est ætas postrema, in qua dominari aiunt ἐπιθυμητικόν. Natura hominū facta languidior, nec sapientiæ studet ut olim, nec illos acerrimos labores militiæ suscipit, quos sustinebant olim uiri fortes, Dauid, Achilles, Cyrus, Alexander, Hannibal, Marcellus, Scipio, C. Cæsar, sed uelut exarscra, delicias & voluptates quærit. Præterea cum peccata cumulatæ sunt, tempore, poenæ quoque creuerunt. His occasione Diabolus uiribus & infirmam naturam rabiosus urget. Odio etiam Dei & Christi scit non ita multo post palam venturum esse ad iudicandum, & quæ sit daturum bona æterna, & abiecturum Diabolos & impios in æternos cruciatus, sicut in ipso sine suæ tyrannidis atrocius.

Hæc cogitemus, cum confusiones regnorum, tumultus, profusiones & βασιλειῶν principum, expilationes populi, & alias miseriae vitæ crescere cernimus, & has ærumnas pie tolerare discamus, Deum oremus, ut aliqua Ecclesiæ suæ hospitia seruet & regat.

OMNIA regna omnibus ætatibus circa finem magis turbulentiora fuerunt. Quoties multi Syriæ reges vno tempore de regno dimicauerunt? Antiochus, Triphon, Demetrius & alij. Quantum fuit bellorum ciuiliū inter Romanos principes à Seuero vsq; ut de uertutibus ciuilibus bellis non dicam? Vidimus & hac ætate infelicissime dimicantes duos reges de Pannonia. Prorsus igitur Ecclesiæ sapientia singulari opus est ad ferendas has miseriae, de quibus & Christus nos præmonet, prædicens, vltimis temporibus, magna bella, magnas regnorum ruinas, & populorum angustias futuras esse.

Nunc igitur redeo ad principalem quæstionem, vnde sint imperia, an politica officia sint res bonæ, & an Christianis liceat gerere magistratus, emere, vendere, fungi munere iudicum, causas afferre in forum suas vel alienas, militare, armis depellere latrocinia, bella legitima gerere. Ad hæc primum respondeo: Et coniugium & politicus ordo res sunt à Deo æterno institutæ & approbatæ expressa voce diuina, & quantum boni in politico ordine manet, seruetur Deo iuuante. Voco autem politicum ordinem, vt supra monui, non iniustas perturbaciones ordinis, sed ipsas leges cum ratione congruentes, coniuugentes societatem ciuilem, vt multitudini certi homines præsent. Item contractus, iudicia, legitimas pœnas, depulsionem latrociniorum, militiam. Ac de coniugio testimonia satis nota sunt. Est autem coniugium perpetua coniunctio mariti & vxoris, instituta certis legibus à Deo, quæ ostendunt quas personas, & quomodo iungi liceat, vt Genes. 2. Leuit. 18. Matth. 19. 1. Cor. 7. In his locis manifeste conspiciuntur institutio, approbatio, & ordinatio cōiugij, de quo alio politius dicitur. Nunc testimonia addam de Magistratibus seu ciuili gubernatione. Paludanus sic tantum à Deo ortum esse politicum ordinem dicit, quia homini ratio sit indita & noticia legum naturæ, quæ iudicat hunc ordinem inter homines necessarium esse. Et si vera sit hæc sententia, tamen nondum satis de causa ciuilis societatis, seu imperiorum dixit. Nam solis humanis consilijs & uiribus, nequam retineri honestæ leges & ciuilis societas possunt. Sciamus ergo voce Dei institutum esse hunc ordinem, & comprobatum, & vere ab eo iuari. De hac voce manifestum testimonium est tota lex Moysi, quæ est vni populo proposita est, tamē testimoniū est voluntatis Dei, de hac vita politica. Et autem lex moralis, ille ipse ordo societatis ciuilis, si dextre intelligatur. Et eadem leges inde vsq; ab initio mundi traditæ, & sæpe repetitæ sunt. In paradiso prohibita sunt uagabundines,

libidines. Genes. 4. prohibita & damnata est iniusta caedes. Et Gene. 9. expresse ordinatur imperium, edita hac lege: Quicumq; fuderit sanguinem humanum, per hominem fundetur sanguis illius, quia ad imaginem Dei factus est homo. Hanc legem politici ordinis caput esse nihil dubium est, nec frustra putemus hanc vocem à Deo esse. Cuius nominatim dicat, per hominem fundetur sanguis homicidæ, instituit hominem magistratum, qui certo ordine tollat reum, & iudicium Dei administret. Extant ergo testimonia institutionis.

Et cum Paulus tradit doctrinam de politico ordine, Rom. 13. simul testatur & institutum esse à Deo, & comprobari, & ab eo iurari. Estq; caput illud magno consilio à Spiritu sancto propositum Eclesijs, ut manifeste refuter fanaticos furios, damnantium ordinem politicum, seu magistratus & imperia. Quæ sunt potestates, à Deo ordinatæ sunt, id est, vult suo quæq; tempore & loco obtemperant legitimis magistratibus præsentibus, ideo dicit: Quæ sunt, qualiscat, non requiras Cyri aut Alexandri imperium. Hæc Deus subito rex multo ante euertit, & constituit alia imperia. Quæ sunt igitur, est, quæ quolibet tempore regnant, hæc scito à Deo ordinata esse. postea imperia nominat ordinationem Dei. Ponderis uerbi ostenditur, quod nominat imperia ordinationem. Primum manifeste dicitur imperia à peccatis. Nam peccatum non est ordinatio Dei, sed est confusio & horrenda perturbatio diuini ordinis, quam Deus semper odit & execratur. Deinde monet nos, qualis res sit civilis status seu imperium. Ordo est, inquit, videlicet series personarum & rerum, congruens ad regulam mentis diuinæ, lucentem & in nobis iuxta legem naturæ, ut vilitate uocamus. **S** I T imperium ordo personarum, præsit magistratus, obtemperent ciues suo quisq; loco, sit etur ordo inter maritum & coniugem, inter patrem & liberos, sit ordo iudiciorum: Leges ordinem officiorum & contractuum proponant & sanciant, monstrant ordinem generis humani erga Deum, prohibeant vagas libidines, quæ sunt contrariæ ordini diuino in hominum natura instituto, præcipiant æqualitatem in contractibus. Quorum accipit emtor, tantum reddat. Ne lædat ciuis ciuem, sed omnes sciant se inter sese deuinctos esse ad mutuam defensionem, & communi salutem, quæ consistit in compensatione æquali voluntatum, officiorum & rerum. Si quis autem violauerit hunc ordinem, pena inficiatur. Non est ordinis intellectus in bestijs, sed homini in ipsa est ordinis noticia, cum qua, si natura hominum non corrupta est peccato, etiam amor ordinis tuendi erga Deum & homines, verus adsidens in pectoribus, coniunctus esset. Nunc vero facile ruunt homines contra naturæ ordinem, alij tamen magis, alij minus amant ordinem.

Epuripides de Cyclopius inquit: Νομάδες, ἀκόη οὐδέη οὐδέ τις
 ἄλλος. Multa fera ingenia putant vnum hoc esse beate viuere, non
 neceri legibus, ordine, disciplina, tanquam carcere, sed libere va-
 rari, & cupiditatibus obsequi sine freno. Talibus ingenijs difficile est
 versu adere magnum decus esse ordinis, aut declarare quantas res hic
 complexus sit Paulus, & quam perspicue testetur, magistratum & ci-
 uilem statum esse res bonas, Deo placentes, non peccata.

L E X
 terat apud Spartanos, licere cum vxore alterius consuetudinem habe-
 re, si vir permitteret. Si igitur Spartanus aliquis videat in ludæa du-
 ci ad supplicium adulteram seu adulterum, dicit esse crudelitatem in-
 dignam hominibus. At Paulus hic monet, supplicia legitima partes
 esse politici ordinis, & congruere ad normam in mente diuina. Sed
 homines feri non statim vident quid dicat Paulus, præsertim cum
 tanta breuitate usus sit.

A F F E R A N T igitur ad hanc Pauli
 lectionem studiosi mentes attentas, & immorentur huic loco, expen-
 dant verba, quid ordo significet, partiantur ordinem personarum &
 rerum, magistratum, ciuium, legum, iudiciorum, contractuum, deli-
 ctorum, poenarum. Deinde normam ordinis esse sciant, æternam le-
 gem in mente diuina, de qua hic dicit: Magistratus honore afficiat
 bona opera, & puniat mala. Certissimum est autem, ordinem congru-
 entem cum mente diuina, rem bonam & Deo placentem esse. Hoc
 igitur Pauli testimonium, bonis mentibus & attentis satisfaciat. Vt-
 tur eodem testimonio & Irenæus aduersus fanaticos, qui illis primis
 temporibus furoribus sparserunt similes Anabaptisticis. Sed multa pas-
 sim obuia sunt in Prophetis. Daniel. 2. Deus transfert regna & con-
 sumit, id est, efficit vt floreat, durent. Id enim vocat stare. Psal. 126.
 Nisi Dominus custodierit ciuitatem, frustra vigilat qui custodit eam.
 Custos est Deus ciuilis status, ergo eum approbat. Psal. 143. Qui das
 salutem regibus. Hæc verba adiunari gubernatores à Deo testantur.
 Prouerb. 8. Per me reges regnant. Prouerb. 16. Libra & pondus iudi-
 cia Domini sunt. 2. Paralip. 19. Non hominis exercetis iudicium, sed
 Domini. Iesaiæ 1. Quarite iudicium, subuenite oppresso, defendite
 viduam. **P R A E C I P I T** Deus politica officia cuiq; pro sua vo-
 catione. Non dubium est igitur, approbari ab eo politicum ordinem.
 Et in hanc sententiam multa dicta apud Prophetas reperiuntur, quæ
 nominatim politica officia præcipiunt. Lucæ 3. Baptista publicanis
 & militibus concionatur, ac tradit egregia præcepta politica. Fun-
 ctionem igitur approbat, cum doceat recte administrare. Ne plus
 quam constitutum est poscite. Respublica sine tributis necessarios
 sumtus sustinere non potest. Vult igitur pendi tributa, sed non vult
 supra legitima tributa, immoderatas expilationes fieri: Neminem
 concusse-

concusseritis, neque calumniemini. Exerceri vult iudicia, sed sine concussionibus, & calumnia. Et postremo addit: Contenti estote aspectibus vestris. Hæc tota concio politicum statum, iudicia, militiam approbat. Et discernit ab ipso ordine vitia, seu confusiones, quas humana malicia admisit. Et inutilis, ieiuna & insulsa cauillatio Anabaptistarum explodenda est, qui dicunt, Baptistam hæc imperfectis permisisse, Christum postea docuisse aliter, Non pugnant Baptista & Christi conciones. Nec putemus Baptistæ leuem auctoritatem esse. Magna eius vocatio & functio est, vt Christus ipse testatur, & Deus in Baptistismo Christi illustri testimonio eius vocationem & doctrinam confirmat. Sed furentes Anabaptistæ non attendant quid dicant, cum de Baptistæ ministerio contumeliose loquuntur. Psal. 81. Ego dixi, Deus estis, id est, diuinum officium sustinentes defensionem iustitiæ & pacis, quæ sunt bona diuina, propter quæ titulum sum Deus impertit magistratibus, quia vult eos hæc bona secum impertire populis. Officium igitur approbat, cum vocat diuinum. Psal. 101. In conueniendo populos in vnum, & reges, vt seruiant Domino. Et Iesa. 49. Reges erunt nutrices tui, & reginæ nutrices. Hæc dicta & multa similia testantur, reges & magistratus aliquos esse membra Ecclesiæ Dei, & Deo placere. Approbat igitur Deus imperia & politicum ordinem.

His confirmati testimonijs, constantissime damnant furores Anabaptistarum, qui contendunt Christiano non concessum esse gerere magistratus, inprobant iudicia, leges, militiam, & cetera politica munera, quasi hæc res sint suo genere peccata, & pugnent cum Euangelio. Magnæ mihi cum multis contentiones de hac controuersia fuerunt, cum Carolo studio, Pelargo, Struthio, & alijs, & multi agnitis fontibus huius disputationis, quos iam recitauimus, in viam redierunt, abiectis Anabaptistarum delirijs.

Porro ad illa dicta quæ recitauimus, adiungantur exempla, quæ sunt valde multa, hominum, qui Deum vere inuocauerunt, qui maxima regna gubernauerunt, alij alijs ætatibus, quia Deus vult subinde per aliquos suos cultores iuuari politias, tum vt in eorum inuocatione lucret confessio, & vera doctrina largius propagaretur, tum vt Ecclesia haberet aliqua hospitia. Non dubium est primos patres in suo cœtu, Adam, Henoch, Noë, fuisse etiam politicos gubernatores, sicut traditur Noë lex de puniendis homicidis. Deinde Melchisedeck expresse rex appellatur. Abraham etiam hospes fuit in alienis imperijs, tamen & reges aliquos Ecclesiæ adiunxit, & reus ipse politico imperio suam familiam, & præliatus est. Postea Ioseph non modo rex, sed etiam nouis legibus regnum Aegyptium commisit. Nec dubium est formam regni Aegyptiaci institutam à Iosepho donec floruit, antecessisse omnium regnorum ordini, quæcumque fuerint politica

itea toto orbe terrarū, in Caldæa, Ionia, Græcia, Romæ. VALDE
 rari, qui Soloni aut Augusto maiorem tribuunt politicam sapien-
 tiam, quam his viris, qui diuina luce regebantur, & Deum vere inuo-
 cabant, Ioseph, Danieli, Esdræ, & similibus. Nec solus Ioseph inter
 principes Aegyptios Deum recte inuocabat, sed eius gubernatio re-
 gna sua ætate regnantem, & multos qui vna Reipublicam regebant,
 ad agnitionem veri Dei pertraxit. Postea Moysen & multos gubernan-
 tes in populo Israël Deo placuisse, nihil dubium est. QVO D VERO
 sancti Anabaptistæ dicunt, propter imperfectionem populo Israël
 concessum esse domicilium & politica officia: responsio plena est in-
 sufficiat. Singulare Dei beneficiū fuit, quod certam sedem Ecclesiæ
 tradidit ac defendit annos amplius mille quadringentos. Voluit enim
 Deus certum esse locum, in quo testimonia promissionum diuinatum
 referrentur, & in quo Christus nasceretur, sicut supra de veteri Testa-
 mento copiosus dictum est. Cum autem in populo Israël legem & po-
 liticum ordinem approbavit, & sæpe testatus est, se officia illa postula-
 re, vt in eis invocatio recitaretur, luceat confessio, & dilectio erga
 Ecclesiam exerceatur, significauit se etiam apud alias gentes legem
 & politicum ordinem approbare, vt exempla ostendunt. Nam Ioseph,
 Daniel, & alij multi gubernarunt politias inter Ethnicos. Historias
 agitur in rognis ceteris extra Israëliticum consideremus. Daniel pro-
 uinciam Ethnicam regit, & suo ministerio regum præstantissimos ste-
 nit ad agnitionem veri Dei, videlicet euerforem, Ierosolymæ Nabu-
 chodonosor, & eius filium Darium Medum, Cyrum Persam, & multos
 principes. Ideo Deus populum Israël in Monarchijs alias alibi dis-
 perse, vt doctrina vera de Deo latius propagaretur. In historijs Euan-
 gelicis mentio fit Centurionum aliquot, qui Euangelio crediderunt.
 Imo in totam Cornelij militis Romani familiam Spiritus sanctus in-
 genti miraculo, perinde vt in Apostolos effusus est. CVM igitur
 non extant certa & illustra testimonia & exempla, que ostendunt Deo
 placere politicum ordinem, imo officia ordinis politici, in ijs qui De-
 um recte inuocant, esse pia opera, & præcipuos cultus Dei: discamus
 veterari res politicas, imperia, Magistratus, leges, iudicia, distinctio-
 nes dominiorū, contractus, tanquā dona Dei, & omnia ciuili vita op-
 portet referamus ad hos fines, vt Deo in his ordinationibus obediamus,
 & vt inuocatio & confessio nostra in hac societate luceat, &
 vt exerceamus dilectionem mutuam.

RECITAVI exempla gubernatorum, qui Deo placuerunt,
 vt Ioseph, Daniel, Nahaman Syrum & similes. Hos cum con-
 siderat à Deo adiutos esse, gubernationem esse opus & beneficium
 Dei manifestum est. Addam autem & de Heroicis viris apud Ethni-
 cos, qui fuerunt sine agnitione vera Dei, & tamen ne genus huma-
 num

num profus interiret, à Deo ardentibus motibus ad virtutem excitati sunt, & in rebus gerendis adiuti, ut Alexander, Scipio, Augustus. Mirandi euentus in rebus gestis talium uirorum mouerunt omnes prudentes, ut faterentur eos habere impetus meliores & feliciores, quam reliquorum hominum multitudinem. Ideo Cicero inquit, nullum fuisse virum magnum sine afflatu diuino.

CYRVS ad constituenda imperia, aut instauranda, & ad politias ac artes institutas, Deus inserat singulares motus talibus ducibus qui artificiosius, manifestum testimonium ostendit presentiae suae in politijs, sicut Prato quarto de legibus inquit: Quemadmodum boues non a bobus, sed a capris à capris reguntur, sed à præstantiore natura, uidelicet ad hominibus, sic natura humana infirmior est, quam ut seipsam regere possit.

QVARE Deus præfecit ciuitatibus non homines, sed præstantius ac diuinius quoddam genus, heroes uidelicet, qui cum habeant ipsi prosperos successus, nobis quoque imperia eorum parant & facilia sunt. Hi ita curant nos, ut pacem, pudorem, libertatem conferuent, & addit: Verum est dictum, ubi non Deus, sed mortalis aliquis dominatur, ibi malorum & ærumnarum nullum esse effugium. Sapientissime hæc & verissime à Platone dicta sunt. Et hæc eius verba intimis sensibus infigamus: λέγει δὲ ἡ φύσις τῶν οὐρανῶν ὅτι ἀληθεῖα γινώσκουσιν, ὡς ὅσων ἂν πόλεων μὴ δεῖς, ἀλλὰ τῶν ἀρχῶν ἄνθρωπος, οὐκ ἐστὶ κακῶν αὐτοῖς, οὐδὲ πόνων ἀναστροφῆς. Exempla suppeditant historiæ omnium ætatum. Placidum fuit imperium orbis terrarum regnante Augusto, qui deus totius orbis imperium restituit pacem, iudicia, leges, disciplinam, ideoque Augustum adiuuuit. Sub Valentiniano, Augustulo & similibus, subinde nonne diuinationes exortæ sunt, & miseriæ sine modo cumulatæ.

POESTREMO testimonium est presentiae Dei in imperijs etiam hæc experientia, quod manifestum est, diuinitus atrocia scelera manifestis corporalibus supplicijs puniri: periuri, latrones, tyranni, inuesti, perique omnes hærent tandem in poenis. Differunt interdum poenæ, sed tamen plerumque tandem opprimunt fontes, & paucissimi placidum exitus habent. Exempla tyrannorum interfectorum adeo crebra leguntur, ut scriptum sit:

Ad generum Cereris sine cæde & sanguine pauci
Descendunt reges & sicca morte tyranni.

DE homicidis quotidiana exempla sunt in conspectu. Erant cum aliquandiu occulati sunt, proferuntur tamen in lucem mirabili modo, & quanquam initio polluti iniusta cæde effugerunt manus magistratuum, tamen postea ad poenam retrahuntur. Comitantur & in castros poenæ, ut OEDIPUM, AEGISTHUM, HERODEM, & alios. De his præter

is loquitur Christus: Qui gladium acceperit, scilicet non datum
 gibus, gladio peribit. Iesaiæ 33. Væ qui prædatis, nam vicissim
 abieris. Iob 9. Verebar omnia opera mea, sciens te non parcere
 loquenti. Et Ecclesiastes ait cap. 8. Impius non potest evadere in
 90, id est, bellis & alijs cladibus punit Deus atrocita scelera. Sic
 illem iusticiam Deus in mundo tuetur, vt regulariter puniat in hac
 eos, qui civilem iusticiam violant, sicut regulariter hyems frigi-
 est, & aestas calida. Quamquam igitur, vt in tempestatibus, inter-
 um aliquid extra regulam Deus facit, & arcano consilio differt pœ-
 na & præmia, tamen regulam meminerimus, & metu iræ Dei coër-
 temus temerarios impetus.

DVÆ sunt autem causæ, pro-
 pter quas regulariter in hac vita pœnæ comitantur atrocita scelera.
 Præter, quia Deus iustus iudex vult conspici iram suam aduersus pec-
 catis, & nos de sua voluntate commonefacit. Altera est, ut custodiat
 societatem civilem, quæ prorsus dissiparetur, nisi ab ipso latrocinia,
 tyrannides, & alij furores compescerentur. Quare etiamsi Tiberius
 placide moritur, tamen propter vnum atq; alterum exemplum, regu-
 non contemnatur, quæ supplicia & cruciatu in hac vita minatur
 tyrannis, & alijs qui polluti sunt atrocibus sceleribus. Ruunt postea
 in pœnas, Caligula, Claudius, Nero, Domitianus, Commodus, & alij
 innumerabiles. Non frustra maledictiões in lege Dei propositæ sunt,
 quis non esse irritas, vniuersa mundi historia testatur. Nam & publi-
 ingentibus bellis & dissipationibus totæ gentes propter multo-
 rum scelera delentur, & priuatim quotidie excruciantur multi magnis
 tormentis & doloribus. Horum malorum causæ quæ sint, conscientias
 nostras interrogemus. Ac commonefacit nos Iesaias tristissima con-
 cione, & dicto valde memorabili causam nobis quasi digito monstrat
 cap. 64. Et iniquitates nostræ quasi venti dissipauerunt nos.

HÆC vniuersalis experientia etiam Ethnicos mouit, ut Dei
 iudiciam & iudicium agnoscerent. Et Isocrates in oratione de
 pœna grauisimam sententiam opponit Epicureorum furori, qui pro-
 pter pauca exempla, regulam contemnunt, ac sperant se impunitatem
 scelerum habituros esse. Etsi, inquit, non semper plectuntur scelera,
 tamen plerunq; dant pœnas. Cum autem futurum semper sit incer-
 tum, prædictis est amplecti illud potius, quod sæpius conducit. Et cum
 intelligas iusticiam Deo magis placere, stultissimum fuerit existima-
 re in deteriore fortuna iustos futuros esse, quam iniustos. Cum igitur
 experientia perpetua testetur atrocita scelera puniri, agnoscamus Deum
 iudicem & vindicem esse, & eum timeamus, & fateamur policias
 ab ipso defendi, retineri & mutari.

HACTENVS & dicta &
 argumenta recitavi, quæ ostendunt, politicum ordinem rem bonam
 esse, & Deo placentem. Ad hæc adijciendum est & hoc argumentum.

Cum toties præcipiat Deus preces pro Magistratu fieri, ut gubernatio maneat inconcussa, & stabilietur, necesse est eam rem bonam esse, & Deo placentem, nec esse peccatum. Non est enim petendum ut peccata stabiliantur.

EXTANT autem preces de hac prece. Ierem. 29. Orate pro regno Babylonicis, qui in pace illius, & vobis pax erit. Iubet fieri preces pro imperio, quod tunc erat Ecclesie hospitium. Et propter has preces non modo exilij & seruitutis arumna mitigata sunt, sed etiam regum peccata Deus ad veram doctrinam agnitionem flexit. Et pro rege Abimelech precatur Abraham. Et Iacob benedicit regi Aegypto, qui a Ioseph acceperat doctrinam de vera Dei invocatione. Et i. Timoth. 2. Preceptum traditur plenum eruditionis: Hortor ut petitiones & gratiarum actiones fiant pro omnibus hominibus, pro regibus & omnibus qui præfunt, ut quietam & tranquillam vitam agamus, cum una pietate & honestate. Simul & de prece præcipit, & docet quæ debeat esse gubernatio, & ad quos præcipuos fines referenda sunt consilia gubernatoris. Et petere nos debemus, ut Deus pacem nostris civitatibus donet, & regat disciplinam, & boni Principes hæc efficiere debent. Primum ut domi pax sit, & tranquillitas, autem externos hostes, quantum possunt, & domi prohibeant latrocinia & seditiones. Nec finis sit pacis, ut in otio possint ciues quædam voluptates, & indulgere luxui. Sed pacis ulteriori fines sunt, ut promulgari vera religionis doctrina possit, ut tegantur scholæ, & imbecillitas erudiri possit, nec profus dissipetur Ecclesia, aut deleatur disciplinaria Ecclesie. Deinde, ut mores regantur honesta disciplina.

Si c. David gerens bella, sciebat se tantos labores suscipere sustinere, non sua causa, ut postea otioso & securo animo frueretur voluptatibus, sed ut depulsis hostibus servaretur Ecclesia Dei, & domi interim procreari soboles, & recte erudiri de Deo, & ad honestos mores institui possent, ut in scholis adolescentia, & populus ad petitiones tuto convenire posset. Denique doctrina, de vero Deo, & de Mosis, invocatio vera Dei deleatur. Hos fines intructio quoties educebat exercitum, quoties instruebat aciem, quoties in hostilem exercitum impetum faciebat. Hi fines ignoti erant Alexanderi, Scipioni, C. Casari. Sed tamen norant ideo defendendam patriam, ut honesta disciplina homines in pace regerentur, nec profus interiret humanum genus, aut mores fierent feri & barbari. didit igitur Paulus, precandum esse, non solum ut pax sit, sed etiam in pace vivamus pie & honeste, id est, ut doctrina vera de Deo promulgetur, & Deus recte invocetur, & sint honesti mores. Ita paucis verbis optimam politicam formam Paulus delineavit.

Quæ autem igitur satis ostensum est, politicum ordinem esse rem...

& Deo placentem, adijciam aliquot regulas viles ad pacem, & reverentiam in bonis mentibus erga Magistratus, & unum ordinem civilis societatis, quæ certe digna est bonis ingenijs, non refertur ad gloriam Dei, cultus est gratus Deo. **P R I M A**

Euangelium sicut nec abolet nec improbat Arithmeticam aut Mathematicam, aut Medicam artem, sic non abolet nec improbat Economicum & Politicum ordinem. Imo iubet agnoscere, has res dona Dei, quibus hæc vita corporalis non potest carere. Cum autem velit Deus non deleri genus humanum, sed in hac vita colligi Ecclesiam suam, servat his rebus, cibo, potu, coniugio, politico ordine, artibus, vt agricultura, architectonica, medicina, vitam corporalem.

V T autem cibus, potus, agricultura, architectonica, medicina, non pugnant cum Euangelio, quod concionatur de reconciliatione Dei, & novam & perpetuam lucem in mentibus accendit: hæc non pugnat cum Euangelio gubernatio politica. Sed qui ignorat veram Euangelij doctrinam de iusticia interiore, de fide & vera invocatione Dei, hi facile hallucinantur in hac disputatione, & sibi imaginantur Euangelium esse novam & barbaricam politiam. Vt hypocritæ magnis laudibus vehunt solitudinem, & Monasticos ritus, et potius illud Epicureum otium, quo fruuntur illi, qui nec committunt labores, qui sunt in gubernatione magni & varij, sustinent, nec timeant pericula & procellas, quibus sæpe gubernatores horribiliter affliguntur, vt experti sunt Moyses, Aaron, Samuel, David, Ieremias, & exempla multa quotidiana vita monstrat.

N E C aduersantur hæc primæ regulæ prohibitiones vindictæ, quæ passim sparæ sunt in Euangelio. Grauißimâ hæc doctrinam, & salutarem ipsi imperijs continent. Deus ordinem instituit, vt vindicta per magistratus exerccatur. Veigitur in cæteris præceptis nos vult ordini diuino parere, prohibet vagari libidines: sic prohibet vagari iracundiam, vult nos in cæteris maiorum ordini diuino obtemperare, ac petere, vt Magistratus suum officium faciat, defendat innocentes, & coercet ac peccata petulantés. Si facit, gratias agamus & Deo & Magistratui, & gratiam honeste regi disciplinam, & ciuitates esse tranquilliores: si non facit, non conturbent ordinem diuinum priuati, non moueant seditiones, reprimant iracundiam & dolorem suum, sequæ hac consolatione sustentent, quod sciunt Ecclesiam certis de causis subiacentem esse cruci, & tamen Deo placere, imo tolerantiam iniuriarum & seuitiæ alienæ sacrificium esse Deo gratum.

D Ictum est igitur supra duplicem esse vindictam, Altera est ordinaria, id est, publica, quæ fit per Magistratus certo ordine, certis legibus. Hanc nequaquam prohibet Euangelium seu lex Dei, imo vt totum dicitur est, diuinitus instituta & approbata est, & iuuatur à Deo.

Deo. Hæc vindicta est pars politici ordinis, seu functionum Magistratus, sicut Paulus discrete Magistratum vocat vindictam. Vindicta Magistratum approbati in Euangelio nihil dubium est, ita hæc vindictam quam exercet iuxta leges, approbati manifestum est.

Hæc congruunt cum hoc dicto, Mihi vindictam, & ego retribuam. Deus iustus iudex irascitur peccato, & aut sine humana ope punit, ut cum delet Sodomam, aut Aegyptios in mari rubro, aut ad supplicia ordinaria, quæ commendauit Magistratibus, fontes reuertit, ut cum latrones seueritate Magistratum tolluntur, cum Cytus per libidines, Augustus Antonium pollutum varijs libidinis & mouentem bellum sine iusta causa. Hæc vindictæ & similes uere continent ad hoc dictum: Mihi vindictam & ego retribuam, Quod sine intelligi potest à sanis, qui mentem & dexteritatem in iudicando habent.

ALTERA vindicta est aberrans ab ordine diuino, quam docendi causa priuatam uoco, cum scilicet incensum iratum aut odio, nostro furore, non iubentibus legibus arma capimus, & illi nostro seruiamus, non ordinationi Dei in alijs tollendis, ut hinc suo dolori Ioab, interficiens Abner. ET SI autem ingenium incendium animi & magnus furor, cupiditas vindictæ, tamen parua sunt intenti, ut agnoscant suum hoc vulnus, sed plerumque, speculata qua iuris prætextatur, quam amplexi homines, mouent iniuria & perniciosa certamina sibi & reipub. ut Saul cum tantum amulatione liuore moueretur, finxit prætextus, quæritur Dauidem esse sceleratum, & alens hunc furorem tollere amicum benemeritum conatur. Ita Pompeius amulatione ardens, delere Iulium conatur.

VIRGARIUS est pestis, & late grassatur in omnibus gentibus, ciuitatibus & familijs. Ideo pij sint intenti, videant ne indulgeant huic Virgari & notum malum est amor aberrans à lege Dei & turbatione ingenium malorum causa est, ut propter amorem Parisi excelsa Troia, & Græci magnas clades acceperunt. At iracundia, & cupiditas, vnde cumq; orientur, alias enim alij sunt fontes, expostulant ingentia bella, & perniciosos tumultus priuatim & publicè, & historia Cain, Saul, Pompeij, Arrij, & aliorum multorum ostendit.

CONSIDERATA igitur magnitudine huius pestis, videtur priuata vindictæ inuentis contra ordinem diuinum, prudentes inueniunt quam necessarium & salutare præceptum sit Christi, testes se re concionantis de coercendo hoc impetu. Ipse enim vere inuenit, in Ecclesia, & in vniuersa hominum societate horrendas dissolutiones ex hoc fonte oriri. Vidit Pompeius crescere Casarem, & gloria vratur, quarit igitur occasiones & prætextus ad eum prætextum, & adiungunt se alij similibus cupiditatibus incensi. Vnde multi liuore & amulatione motos, conturbasse veras sententias

trina Ecclesiastica. DENIQUE omnes prudentes no-
tissime uagari hoc malum. Ideo dicta Christi & Apollolo-
gizantissimus incitis sensibus pectoris, & coërceamus vindictæ cu-
lucatem.

CVM igitur Christus vindictam ordinatam, manda-
Magistratibus approbet, & econtra priuatam sauitiam & sedi-
ones prohibeat, res ipsa loquitur, his præceptis Christi optime on-
politico ordinem, & amari Magistratus. Falso igitur calumnia-
Euangelium, Celsus, Iulianus, & alij, qui scripserunt, Euange-
prohibitione vindictæ tollere magistratus, disciplinam, leges,
omnes nervos ciuilibus societatis, ac concedere infinitam licen-
tiam omnium scelerum. Huic calumnia nimis frigide respondent
Origenes & Nazianzenus, qui fingunt concessum esse vindicare, sed
perfectiorem virtutem esse, non vindicare. Has ineptias supra refuta-
uit, ut de præceptis & consilijs dictum est. Et quomodo calumnia
Celsi & Iuliani respondendum sit, ex hac nostra distinctione satis con-
dit, prohiberi priuatam vindictam, & econtra confirmari Magistra-
tus & imperia. Hæc sententia, uera, pia, salutaris est priuatim & pu-
lice. MVNIYTVR ergo & ornantur imperia uoce Euangelij.
Policerrimus est ordo, quem in uita priuata & in imperijs instituit De-
de omni genere actionum, sed humanæ mentes sæpe occupatæ ab-
satis opinionibus, hypocrisis, prauis exemplis, deniq; fascinatæ à
Diabolo, ordinem illum diuinum aspicere nolunt. Ita multos uidi-
Anabaptistas, qui in hac quæstione mira pertinacia suos furores
licendebant, cum satis clare refutarentur. Nulla est enim obscuritas
in hac causa, modo ut afferat auditor mentem docilem. Dissertui au-
tem prolixius, ut iuuenes commonesciam, ut assuefaciant mentes ad
amandum politicum ordinem, & admoniti agnoscant in eo lucere sa-
pientiam, iusticiam, & bonitatem Dei erga genus humanum. Vsta-
tam est iuuenibus, ostentare ingeniorum acumen in legum & morum
qualium reprehensione: sed illam Cynicam sapientiam & petulan-
tam sciamus fugiendam & detestandam esse.

OBVICITYR & hoc, quod sæpe imperia rapiant, & teneant
improbi, quod multum sit uitiorum & confusionum in imperijs. Ex
hæc parte argumentatur fanatici spiritus, imperia in uniuersum res
malas & à Deo damnatas esse. RESPONDEAS autem, non
est ueram & firmam ratiocinationem à dicto secundum quid ad di-
ctum simpliciter. In generatione accedunt multæ uitiosæ cupiditates:
Ergo generatio in uniuersum à Deo damnata est. Supra monui, ordi-
nem politicum discernendum esse à confusionibus, quæ aliunde ad-
miserentur, partim à Diabolo, partim ab hominum malicia, partim à
communium infirmitate hominum, ut sit in alijs uitæ generibus ac gu-
nerationibus, à Deo ordinatis.

NEMO

Nemo dubitat Ecclesiasticam gubernationem à Deo institutam esse, at quantum accedit confusionum aliunde? Et tamen hoc Evangelij est efficax, & Deo aeternam Ecclesiam colligit, & quærenda ac veneranda est. Adde exemplum Coniugij & procreationis. Omnes sani fatentur, Coniugium à Deo institutum esse, eique placere, ac inuari ab eo procreationem, vt scriptum est: In ipso sumus, vitamus, & mouemur. At quam multi sunt crudeles mariti, patres negligentes liberorum & ἄσοφοι, non curantes instituti liberos ad agnitionem Dei vitia quæ aliunde accedunt, à coniugij ordine & à procreatione discernantur. Fugiamus Manichæos & Anabaptisticos furores, ac dicimus Deo tribuere res ab ipso vere conditas & ordinatas, quæ magis gratiores, cum vitia segregantur, quæ non à Deo, sed à Diabolo hominum malicia, vel infirmitate oriuntur. Et de his tenenda sunt consolationes à Deo traditæ, vt nunc certe pios oppressos, vel tyrannide, vel alijs in perijs discedentibus à legitima moderatone, commonefacere necesse est, quæ miseris, quomodo feruata sint, & quæ mandata detrectanda. Ac præcipue nunc tempora pulcherrime moneri bonas mentes, vt agnoscant in hac senecta mundi, imperia multo plus habitura esse confusionum, quam initio habuerunt, vt statua apud Danielem significat, in qua primum imperium est æreum: Secundum a genteum: Tertium æneum: Quartum ferream. Partem partim ferrea est, partim testacea. Erit igitur languidior virtus, & experientia Platonem mouit, vt diceret certam esse periodum cuiusque ciuitatis, & cuiusque regni, qua circumacta, ait naturam non progredi ulterius, vt cum planus numerus sit solidus, ventum est ad cubitum, nec sequuntur cubici, vt cum positus 6. sit solidus 18. non sequuntur cubici: Et quidem hunc sermonem attribuit Plato Multis, quæ causam esse mutationis regnorum præcipuam, non hominum scelera, sed æreum & fatalem naturæ ordinem, varie miscentem moderatam existimat. Sed doctrina cœlestis sæpe clamitat, ruinas imperiorum accessu humanis furoribus, ac atrocium flagitiorum pœnas esse, vt scriptum est Eccles. 10. Regnum à gente ad gentem transfertur, propter hominum iniusticiam & dolos. Hæc ad obiectionem quam contra sui, breuiter respondi, vt admoniti pij, discernant ordinem à Deo institutum, à confusionibus, quæ aliunde accedunt, & discant sapienter ferre seruitutem, quæ pœna est, velut carcer hominum delictorum.

SECUNDA regula. Et concessum est Christianis in æconomica & politica opera, & necesse est eos iuxta vocationem in illis officijs seruire ciuili vitæ. Et cum pij præstant ea, vt Deo obediunt, placent illa Deo, & sunt cultus Dei, & continentur multas magnas virtutes. Recte igitur & pie facit Christianus, cum iuxta vocationem magistratus gerit, exercet iudicia,

accusat nocentem in foro, dicit causam, legitimo supplicio afflicte condemnatos. Hæc intelligere magistratus & iudices, qui non contemnunt, necesse est.

Ac primum de negligentia testimonia perspicua sunt, quod videlicet necesse sit civis, cum eos qui vere credunt Evangelio, facere politica officia iuxta rationem. Roman. 13. Necesse est obedire non solum propter timorem, sed etiam propter conscientiam. Lucæ 3. Neminem concutiatis, neque calumniemini, & contenti estote stipendijs vestris. Iesaiæ. Quærite iudicium, iudicate pupillo, defendite viduam. Ac obserua familia dicta studiosus lector in alijs locis, sæpe enim hæc præcepta repetuntur.

Quod autem sint cultus Dei, sæpe monent Prophetæ. Taxant enim superstitionem, quæ iudicat solas ceremonias esse cultus Dei, & negligentiam parit in officijs civilibus. Sæpe Monachi vitam œconomicam & politicam vix Deo placere posse putabant. Anteferunt ergo Prophetæ ceremonijs officia politica, & his affirmant promitti præmia. Iesai. 1. Holocausta vestra nolite, quærite iudicium, iudicate pupillo, &c. Iesai. 58. Frange esurienti panem. Mich. 6. Nunquid placari potest Dominus millibus arietum? Iudicabo tibi homo, quid sit bonum, facere iudicium, diligere misericordiam, & in timore ambulare coram Deo tuo. Zacha. 7. Nonne cum comedistis & bibistis, vobis comedistis, &c. Hæc dicit Dominus: Iudicium verum iudicate, viduam, pupillum, aduenam & pauperem nolite calumniari, &c.

Decus horum operum ita magis intelligitur, cum ipse ordo politicus & causæ ordinis consideratur. Deus condidit genus humanum ad societatem, & huius societatis vincula esse voluit generationem, educationem, gubernationem, contractus, artes. Nec solus vir gignit, nec sola mulier, nec gentia soboles sine aliena ope vitam retinet. Colligata est ergo hominum natura æternis vinculis. Sed ad quem finem præcipuum? Ad hunc, ut ad generationem & educationem opus est societate, ita opus est ad docendum. Vult Deus agnosci & celebrari, ut igitur alij alios de Deo, & de alijs rebus bonis doceant, conditi sunt homines ad societatem, cuius vincula sunt, magistratus, leges, politica officia.

Primo ergo in his officijs obedientia nostra erga Deum declaranda est. **S**ecundo, luceat in societate consensus nostra. Ideo enim præcipue ad societatem conditi sumus, ut late propagetur notitia Dei & filij eius Domini nostri Iesu Christi. Ostende quid sentias de Deo, ac testaris te propter iudicium Dei vera profiteri, & iusta facere. **T**ertio, cum plena sint ærumbarum & periculorum ingentium œconomicæ & politicæ: ferreus est ipsi generationis & educationis pericula non considerat. Deinde tanta moles est curarum in curia, in castris? In his miserij & periculis

culis luceant fides & inuocatio. Ideo enim his difficultatibus onerata est infirma hominum natura, ut admoniti de fide & inuocatione, late spatgamus Dei noticiam. Fiunt ergo cultus Dei, labores economici & politici, & quia ad hunc finem referuntur, ut Deo præbentur obædientia, & quia his ipsis laboribus miseri oportet inuocationem Dei. Sicut Dauid præliaturus, & Salomon regnum suum inuocans, Deum inuocant, & in Psalmo dicitur: Illi in curribus & in equis, nos autem in nomine Domini Dei nostri inuocabimus.

QUARTO, exercentur in his laboribus, dilectio erga proximum, tolerantia, & pietas in retinenda possessione doctrinæ de Deo. Miferentur igitur multæ virtutes laboribus æconomicis & politicis, propter quas fiunt sacrificia, seu cultus Dei, id est, opera quibus Deum inuocant se honore affici.

QUID AGIT DAVID PRÆLIANS? PRIMVM, agnoscit se obædientiam Deo in hac ratione debere, hoc est, in hoc gradu politico, in quem collocatus est.

SECUNDO, proficitur se ciuem esse populi Israël, & inuocare Deum æternum, qui se patefecit, & verbum suum Israëlitis tradidit certis testimonijs.

TERTIO, in periculis fidem suam exerceat, & Deum inuocat. QUARTO, seruit hoc labore suis ciuibus, imo dimicat pro illis parietibus, intra quos sedent pueri & postulescentes lectionem Prophetarum, ut conseruetur & propagetur doctrina celestis. Interim quam multæ aliæ virtutes accedunt, iusticia, tolerantia, mansuetudo, & aliæ virtutes gubernatori necessariæ.

QUINTO, ad has virtutes, quas recensui, accedit in his laboribus aliud ingens bonum, scilicet testimonium præsentis Dei, quæ timor & fides confirmantur; Videmus puniri latrones & tyrannos, experimur Deum custodire politia, quæ sunt hospitia Ecclesiarum, expugnentur Iesaias & Ezechias exaudiri suas preces pro politia quam gubernabant. Et Dauid testatur adesse Dnum gubernantibus, inquit: Benedictus Deus qui docuit manus meas ad bellum. Item, Quid saltem regibus.

HÆ CAUSÆ & hi fines laborum æconomicorum & politicorum sæpe cogitandi sunt pijs, & faciendæ collationes politica vitæ & monastica: item, pij gubernatoris & impij.

CAUSSA mandans obædientiam in munere politico est Deus. Hic fit mentio causæ efficientis. Causa finalis, ut luceat confessio societatis. *σωτηριον*, fides petens gubernationem in laboribus & periculis. Causæ finales vteriores, ut seruiatur proximo: Item, defendatur possessio doctrinæ celestis. Effectus, testimonia præsentis Dei, quæ timorem & fidem augent. Harum causarum & effectus cogitatio ornat uitam politicam, & pios consolatur in hac magnitudine laborum, & accendit timorem Dei & fidem in mentibus.

IAM confer Dauidem & Eremitam. Eremita tanquam ex

in ordine politico, nec præstat Deo obædientiam, quam com-
muni societati debet. Fugit autem ideo in solitudinem, ut labores,
pericula, incertos exitus negotiorum, iniurias, ingritudines, deni-
que molem curarum & dolorum vitet. Simul igitur fugit fidei, in-
ocationis & confessionis exercitia, nec seruit proximis, non docet,
ne confert operam ad recinendam possessionem doctrinæ: Qualis
nempe esset uita, quomodo excolerentur aut propagarentur artes,
nullis esset generatio, quæ defensio puerperarum, & infantum, si om-
ni boni uellent esse Eremitæ? Reijciamus ergo uitæ genus, quod
obedienciam Deo debitam in communi societate iuuanda & ruenda
negligit.

Hic etiam militem pium & profanum confer. Cum
Cællus calumniaretur Euangelium de prohibitione vindictæ, ac dice-
ret militiam prohiberi, respondit Origenes: Christianam militiam
esse pro imperijs Deum precari. Etsi de parte officiorum nostrorum
idcirco Origenes respondit, tamen non satis dixit. Virumque erat com-
pescendum, & dimicat in acie Christianus iuxta uocationem, & ar-
ma inuocatione Dei adiuuat, ut Dauid inuafurus Goliath, insinuit sa-
pientibus & funda. Antecellit igitur Christianus miles profano. Præ-
terea fines differuat. Dauid præliatur, ut defendat cælestem doctri-
nam: Iulius præliatur, ut suam dignitatem defendat. Sic an-
tecellit gubernator Iesaias Ciceroni: Cicero ad gubernationem tan-
tum sua consilia seu prudentiam suam, & diligentiam affert. Iesaias
vero, & preces & prudentiam, & sæpe clamitat, ut scribitur 2. Paral.
10. Cum ignoramus quid faciendum sit, oculos nostros ad te attolli-
mus. Hæc de secunda regula breuiter dixi, quæ pij lectores diligenter
pendant, ut discant uitæ politicæ dignitatem intelligere, & conside-
re, quid intersit inter politicum uirum pium & profanum.

TERTIA regula. Euangelium non præcipit, ut nostræ politicæ
regantur legibus forensibus Moyfi, nec nouam aliquam corporalem
politicam constituit, sed iubet nos præsentibus magistratibus ac legi-
bus obtemperare, quæ tamen non pugnant cum legibus naturæ, &
præcipit, ut præsentibus politiis tueri & ornare studeamus. Sic enim in-
quit diserte Paulus: Omnis anima potestati quæ præest, hoc est, præ-
senti potestati obediat. Hanc regulam ideo recensui, quia memini
multos, Monetarium, Struthium, & alios, qui contendebant Christia-
nos oportere controuersias forenses iudicare ex legibus Mosaicis,
& abolendum esse ius Romanum, quo nunc in foro utimur: Hoc quid
erat aliud, quam restituere politicam Mosaicam, quam ut Deus osten-
deret non oportere perpetuam esse, funditus & horribili exemplo de-
leuit. Sæpe iam dictum est, Euangelium concionari de iustitia spiri-
tuali & æterna, ut Paulus inquit: Euangelium est ministerium spiri-
tus, nec constituit certam corporalem politicam, sed finit nos uti dic-
t

similibus

similibus politijs gentium, vt dissimilibus dierum spatijs, modo vt leges non pugnent cum iure naturæ, sed approbent honesta facta, & puniant turpia. Nam hanc regulam iudex Christianus sequi debet, quam & Paulus recitat Rom. 13. Magistratus tribuat honorem recte factis, & puniat turpia. Quæ vero sint honesta, quæ turpia in mentibus, dijudicat lex naturæ. Deinde nihil interest Ecclesiæ in his, quæ sunt iuris positivi, quod leges Gallicæ in pœnis, aut diuisionibus hereditatum, aut successiõibus dissimiles sunt Germanicis. Vnde Christianus in Armenia legibus politicis eius gentis, at in ciuitate Venera vtatur legibus Veneticis. Memini qui nolebant villos fures capitali supplicio affici, quia lex Moysi punit furem quadruplo. Etsi grauius fatorem, vt latronem, etiam vetustæ leges capitali supplicio afferebant, & hac ratione quidam legi vsitate nõ imprudenter patrocinantur, quia in his barbaricis gentibus fures plerumq; sunt grauius, & telis & voluntate nocendi armati, vt latrones: tamẽ iudex Christianus & hoc consideret, satis esse, si lex congruat ad hanc regulam, turpia facta puniat. Deinde gradus permittendos esse legum conditionibus, seuerius puniendos esse fures in ijs gentibus, vbi disciplina rixior est, quam alibi vbi fuerunt alia multa disciplina vincula. Hæc Deus improbat seueritatem, quia peccata nostra sine dubio merentur mortem, iudicio Dei. Lex Moysi filium hellonem & contumacem vult ad iudices adduci, & condemnatum interfici. Hæc lex honestissima nunc nimis tristis diceretur, quæ tamen ostendit Deo placere disciplinæ seueritatem. Omitto hic longiorem disputationem, nisi hæc recensui tantum ad commonefaciendos rudiores, ne uocentur clamoribus illorum, qui contendunt rursus in forum leges Moysæ inuendendas esse, & ius Romanum abolendum esse. Et rursus vsitata *ῥολυπῆ γυμνασία* iuuenilium ingeniorum, vetera in illis mediocria reprehendere, nouas leges ferre, expeditiorem ordinem cognitionum in iudicijs præscribere, regere forum, tanquam ædificari edictis, statuere rerum venalium precia, vt memini Mustelam magis docere de ordine cognitionum. Nec ego nunc diligentiam sapientum gubernatorum reprehendo, sed iuuenilem *ῥολυπῆ γυμνασία* quam frænare vtile est, præsertim in ijs qui ministerio Evangelij funguntur. Hi proponant doctrinam de vera Dei inuocatione, & de ceteris officijs pietatis. Iudiciorum autem & fori gubernationem, præstant alijs artificibus commendatam esse, & præcepti vsitati meminerint, vt suam quisq; Spartam ornent. Vt apud Aristophanem *Ῥοῦλον* dicitur alterum pedem in curia, alterum in castris habere: ut in inquieti, alterum pedem in curia, alterum in Ecclesia habent, & ut dicitur perinde condunt ciuitatem, vt simia in fabula Hermogenis, quæ

quando capta ab hominibus viderat vrbes, domos hominum con-
 titus theatra spectacula, ludos. Redit igitur ad simias, ac narrat
 ad viderit, hortatur vt hominum imitatione condant domos, qui-
 tegantur contra temptates, & addant mœnia aduersus leones,
 opus, homines. Nec tantum hæc vtilitas proponitur, sed commemo-
 ratur theatra & spectacula. Horum imitatio magnas voluptates pa-
 ratur videbatur. Placet igitur consilium, & dimitunt vetulæ simiæ
 miores ad materiam cædendam, aut saxa conuehenda. Sed hic de-
 prehendunt stulticiam suam simiæ, deerant secures, & ratio nulla erat
 vel cædende materiæ, vel coagmentandi lapides, deniq; ars tota Ar-
 chitectonica deerat, res igitur coëgit eas, id quod stulte instituerant,
 omittere. Tales architectos ciuitatum multos vidimus, Struthium,
 Mithelam & alios. Mem inerint ergo saniores præceptum in hac ter-
 na regula traditum, nec temere de politicis institutis, quæ non con-
 tinent manifestam turpitudinem, contendant.

QVARTARE-
 gula Evangelij doctrina adeo seuerè præcipit de obœdientia, vt affir-
 met peccatum mortale esse, non obœdire mandatis legitimi magistra-
 tus, si tamen non iubeant facere contra mandata Dei. Hæc
 regula expresse traditur Rom. 13. Neesse est obœdire, non solum
 propter iram, sed etiam propter conscientiam. Primum docet esse ne-
 cessarium opus, deinde necessitatem declarat. Non solum propter
 iram inquit, id est, propter pœnam corporalem, qua magistratus affi-
 cit contumaces, sed etiam propter conscientiam necesse est obœdire.

Tellatur ergo contumacia offendi Deum, & conscientiam ream fieri,
 quia Deus hanc obœdientiam flagitat. Hic expendit quantum
 malum sit, conscientiam ream iudicari à Deo, deseri hominem, &
 non regi nec defendi à Deo, sed pœnis in hac vita, & nisi respiciat,
 perpetuæ iræ post hanc vitam obnoxium fieri. Nam regulam hanc
 ferat Deus, vt atrocem contumaciam etiam in hac vita atrocibus
 exemplis puniat, vt ostendunt historiæ Absolon, Semei, Ioab, & aliæ
 innumerabiles. Hic prudens lector conferat Philosophorum politi-
 ca, ad hanc Pauli concionem. Quæ literæ Philosophorum ita munitio-
 nem magistratum, ordinem politicum, & pacem, sicut hæc Pauli con-
 cio? Hæc est murus firmissimus magistratum. Nam horum om-
 nium, & mediocrium animi, non terrore aut potentia magistratum,
 sed hæc doctrina cœlesti cogi se iudicant, vt reuerenter obœdiant vo-
 ci legum & magistratum, & imperia venerentur.

Ac leges ipsæ imperiorum tantum externa obœdientiam in
 militia & in pace, labores corporum, collationem tributorum, & ius-
 ta officia externa in tota ciuili consuetudine postulant. Sed doctrina
 cœlestis amplius flagitat, iubet honore affici magistratus. Hic gra-
 dus obœdientie summus est, non tantum externa officia tribuere,
 sed

sed etiam honorificam opinionem in mente, & benevolentiam. Nam hæc duo præcipue significant vocabulum Honoris. Honorifica opinio hæc continet, quod totus ordo politicus, imperia & magistratus sint res à Deo institutæ & approbatæ, & defendantur ope diuina, & quod Deus velit humanum genus hæc ciuili forma vitæ regi, & fruari libertatem, & in ipsa gubernatione multa exempla conspici de sceleribus hominum, ut pænæ homicidarum, incestorum, tyrannorum, periurorum, manifeste restantur Deum his sceleribus iustit. Est ergo honorifica opinio, politicum ordinem, imperia, magistratus, leges, iudicia, pœnas, esse opera Dei, in quibus sapientia Dei, iusticia & bonitas erga genus humanum conspiciuntur. Altera pars honoris est, quia hæc res sunt diuinæ, voluntas nostra vltro & certo studio se subiiciat imperijs, propter Deum, & amet has res, & ipsos magistratus, custodes politici ordinis. Hæc est sententia præcipi, quod iubet honorem tribui magistratibus. **S** V P R A autem conuini discernendas esse res & personas. Agnoscebat Paulus & certo iubebat imperiam Romanum singulari Dei consilio & ope constitutum esse, & ipsum ordinem ac leges amabat & uenerabatur, sed Nerone, ut terribilissimam pestem & Diaboli organum, oderat & execrabatur. A rolli cum à Deo petebat, sicut & accidit. Etsi enim prius ab eo Paulus interfectus est, mirabili Dei consilio, permittentis, ut à tali, tanto, turpi, & execrando portento, Apostolus Deo carus, & donis amplissimis ornatus, & per quem magna pars Ecclesiæ collecta erat, recaretur, tamen eodem anno sibi ipsi Nero mortem consciiuit.

C A E T E R V M hic honos præcipuus est, Deum pro politia & magistratibus invocare, quod certe facient ardentem isti, qui recogitant politicum ordinem opus & donum Dei esse, & bonos magistratus à Deo excitari & iuuari, sicut fit. Non enim durabiles essent politia, & artes, nisi subinde à Deo excitarentur instauratores, ut post Manassæ collapsum uere regnum restituit Iosias. Hæc beneficia Dei qui considerant, ueris & ardentibus precibus imperia adiuuant, sicut & Paulus præcipit 1. Timoth. 2. Adhortor vos precari pro regibus, & omnibus qui præfunt, &c. Finis etiam additur, ut uita sit tranquilla, non ut in otio voluptatibus fruamur, sed ut regantur mores disciplina, & doceri Euangelium ac propagari possit, & Ecclesiæ crescant, & nomen Dei & Domini nostri Iesu Christi celebretur. Præcipit Jeremias cap. 29. orari pro regno Babylonico: Quærite pacem ciuitatis, in qua estis, & in exilio, & orate pro ea ad Dominum; quia pace illius erit uobis pax. **A** D D O & hanc regulam, tradita uoce Apostolorum: Oportet Deo magis obædire quam hominibus. Cum igitur mandant homines, seu reges, seu principes, seu potestates, ut faciamus contra mandata Dei, non est obædiendum, sed manentem

dei antefendum est, ut docet historia Danielis tertio. **D**ixi
 recepta, quæ in Ecclesia de causis & dignitate politici ordinis &
 magistratum sciri necesse est: nunc etiam multa de officijs guberna-
 tuum dicenda essent, sed non est nostri instituti completi totam po-
 liticam doctrinam. Extant libri Philosophorum & Iuriscoꝛsultor-
 um, qui continent officia magistratum. Nos tamen breui regula
 sumam indicabimus. Aristoteles erudite tradidit definitionem ma-
 gistratus paucissimis verbis, quæ tamen euoluta continet amplissi-
 mam doctrinam, ἀρχὴ ἐστὶ φύλαξ νόμου. Cum quæres quæ sint of-
 ficia magistratum, cogita hanc definitionem, & tibi pingito magi-
 stratum, cui de collo pendeant tabulæ duæ legis Moysi. Harum custos
 esse debet politicus gubernator, quod ad externam disciplinam atti-
 net. Nam hæ sunt summæ leges, ex quibus cæteræ honestæ leges om-
 nes, ut necesse est plures esse quæ uitam politicam & forum regant,
 tanquam ex fontibus deriuantur.

Cum igitur magistratus sit
 custos legum, obtemperet eis ipse, & alios obtemperare cogat, & ea-
 rum auctoritatem fortiter defendat. Ideo enim à Deo armatus est gla-
 dio. Ac ut discrimen intelligatur Ecclesiastici gubernatoris, & poli-
 tici, & simul officia conspiciantur, hanc trado definitionem politici
 magistratus: Magistratus est minister Dei, custodiens honestam di-
 sciplinam externam sui cœtus, & pacem, ac coercens ac puniens con-
 tumaces legitimis pœnis corporum. **H**ic differentiæ compa-
 rent inter Euangelij doctorem & magistratum. Euangelij doctor pro-
 ponit verbû Dei, & ministrat Sacramenta, per quæ Deus audientes
 vocat ad vitam æternam, & est in eis efficax. Deinde coercet & punit
 tantum uerbo Dei, scilicet uoce Euangelij, & excommunicatione, sine
 corporali: At magistratus custos est externæ disciplinæ, & pacis,
 & armatus gladio, coercet & punit contumaces legitimis pœnis cor-
 porum. **C**um autem dico, magistratum disciplinæ custodem esse,
 intellige utranq; tabulam Decalogi ei custodiendam esse, id est, Non
 tantum est pacis custos, uelut armentarius, nec tantum ventri, sed pri-
 mum gloriæ Dei seruiat, quod ad externos mores attinet. Ut omnes
 politice sanxerunt pœnas aduersus periuros, multæ etiam apud Ethni-
 cos sanxerunt pœnas aduersus Epicureos seu Atheos, qui palam di-
 ceant, nihil esse Deum, aut nullam esse prouidentiam Dei, Sed nos
 legem Dei sequamur, quæ ait: Fugite idola. Item: Leuit. 24. Qui
 blasphemauerit nomen Domini, morte moriatur. Deut. 12. Euer-
 te aras idolorum, &c. Deuter. 18. Non sint magi aut incantatores in
 terra.

Hæc præcepta sunt iuris naturæ, & pertinent ad secun-
 dum præceptum: Non usurpabis nomen Dei uane. Nec enim habe-
 bit Dominus hunc infontem, qui nomen Dei uane usurpauerit. Hæc
 sententia omnibus hominibus, imo omnibus creaturis intelligenti-
 bus

bus concionatur. Sui quisque loco prohibere manifestas Dei contumelias debet. Quare & magistratus prohibere & punire debent Episcopos sermones, idolorum honores, periuria, fœdera & monum, profanationem impiorum dogmatum. Id præcipiunt & hæc dicunt: Et reges intelligite, erudimini qui iudicatis terram. Seruite Domino deo. Et Proverb. 27. Aufer impietatem à vultu regis & firmabitur iustitia thronus eius. Et 1. Reg. 2. Glorificantes me glorificabo, & contemnentes me reddam contemtus. Ideo non solum reges pij in sola sed etiam aliarum gentium reges, postquam didicerunt veram de Deo doctrinam, prohibuerunt contumelias veri Dei, ut Nabuchodonosor & Darius Medus. Ira & Constantinus & Theodosius recte fecerunt, cum deleverunt idola. Etsi enim magistratus non iudicat nec mutat alicuius opiniones in mente, tamen externa delicta prohibere debet pro gloria Dei, & ne plures corrumpantur licentia & exemplis.

Quare reges, principes & magistratus etiam hoc tempore inspiciant Ecclesias, & curent eas recte doceri, ut flectantur animi hominum ad veram Dei invocationem, & ad alia pietatis officia, & prohibeant coli idola, ac doceri & confirmari falsas opiniones prægnantes cum Euangelio, à quocunque genere hominum spargantur. Obtemperemus voci æterni Patris, præcipienti de Domino nobis Iesu Christo. Hunc audite. Amplectamur ergo & illustremus Evangelium Domini nostri Iesu Christi, reiectis Ethnicis, Judaicis, Turcicis & hæreticis furoribus. Auferant principes ex Ecclesia Ethnicam doctrinam Papæ, Ethnicos ritus invocationis mortuorum & hæreticos profanationes cœnæ Domini. Id præcipiunt mandata Dei æterna & immutabilia: Non assumes nomen Domini tui vane. Item, Hunc audite. Impertit Deus magistratibus societatem sui nominis hanc ipsam ob causam, ut res dignas, id est, veram Dei noticiam, & inuocantem, iusticiam & pacem tueantur. Quomodo dici possunt vicarij Dei, si Dominum nec agnoscant ipsi, nec ab alijs agnosci curent.

Atque autem longiore disputatione ostendi, pertinere emendationem Ecclesiarum ad magistratus officium, præsertim cessantibus Episcopis, aut aduersantibus Euangelio. Quod enim aliqui dicunt, magistratum profanum non esse iudicem controuersiarum de dogmatibus, vera & explicata responsio est: Ecclesiam esse iudicem, & sequi normam Euangelij in iudicando. Cum autem magistratus pius verus sit membrum Ecclesiæ, iudicet & ipse cum alijs pijs & eruditis iuxta normam quam dixi. Omnibus Ecclesiæ membris dictum est, Caute à pseudoprophetis. Item, si quis aliud Euangelium docebit, anathema sit. Quare ut ceteri pij, ita magistratus considerent dogmata, & si quis falsas & impias opiniones se rit aut defendit, hunc iudicent esse anathema, aut compescant. Valde errant principes, si hanc curam

in pertinere ad se arbitrantur. De cæteris officijs magistratum,
 iudicij, de morum ciuiliũ gubernatione, de pacis defensione, de forenſi
 pratorio munere, de ſenſitate, de $\epsilon\pi\iota\tau\alpha\sigma\iota\varsigma$, de æconomico ſeu
 quaſtorio munere dicendum eſt ab alijs artiſicibus, videlicet à iu-
 riſconſultis. Euangelium monſtrat cauſas & dignitatem politici or-
 dinis, & in genere docet magistratus, vt obtemperent mandatis Dei,
 ſicut pariter Deus præcipit regibus, principibus, & populo, pariter
 iudicabit reges, principes & populum, ſicut ſcriptum eſt: Ite, prædica-
 te Euangelium omni creaturæ. Et Zacha. 10. dicitur: Super paſtores
 tratus eſt furor meus. Et Micheæ 1. Audite principes domus Iacob,
 propter vos Sion quaſi ager arabitur. Et Ezech. 34. Propterea paſtores
 audite verbum Domini, &c. **TANTVM** unam admonitionem adij-
 ciam. Non licet regibus, principibus, & magistratibus facere contra
 ius diuinum, & contra ius naturæ. Eſt autem & diuini & naturalis iu-
 ris hoc præceptum. Non furtum facies. Hæc vox diſcernit dominia,
 & ſuas cuiuſq; poſſeſſiones, fundos, & res proprias cingit tanquam
 muras. Haber autem & populus res aliquas proprias iure diuino &
 humano. Ab his arcet principes lex illa, Non furtum facies. Non ex-
 ſultent reges & principes, licere ſibi ex facultatibus ſubditorum,
 quatenus uolunt rapere, aut nihil eſſe ciuibus proprium. Deus in le-
 ge ſua diſtinxerat dominia Iſraelitarum, ſanxit libertatem. Quare
 non licuit Achab aut cogere Naborh ad venditionem vineæ, aut ex-
 pellere eum ex poſſeſſione. Sed hac lege arcebat ab alieno, Non
 furtum facies. Et Deus vindex nominatum taxat hanc iniuriam, quod
 Achab alienam vineam occupauit, & punit eum memorabili exem-
 plo, vt principes monear, ut parcant ciuium facultatibus, ſicut Bap-
 tiſta dixit: Eſtote contenti ſtipendijs veſtris. Debet populus ordinaria
 tributa, ut Paulus docet Roman. 13. quæ Baptiſta vocat ſtipendia. Et
 cum Reipublicæ deſenſio, & aliqua probabilis cauſa novas collatio-
 nes poſtulat, ciues opitulari Eccleſijs & patriæ iuſtum eſt. **L**o-
 ces vero in hiſtoria Samuelis de iure regum, loquitur de ſtipendijs,
 non concedit infinitam licentiam principibus rapiendi ex bonis ciui-
 um quantum uolunt, quia tenent quædam propria iure diuino & hu-
 mano. **R**ESTANT & quaſtiones de contractibus, de quibus
 in genere ſciant pij, Contractus eſſe partem politici ordinis, & res
 bonas à Deo ordinatas. Imo pulcherrima imago iudicij & voluntatis
 Dei impreſſa eſt contractibus. In his docet nos Deus, iuſticiam æqua-
 litatem eſſe, ut cogitantes de voluntate Dei, ſciamus eam iuſtam, id
 eſt, æqualem eſſe æqualibus. Tyranni non ſunt æquales æqualibus,
 ſed aliquos priuato affectu complectuntur, cæteros ſeu pares, ſeu
 meliores negligunt. Hæc inæqualitas vocatur $\pi\epsilon\sigma\omega\pi\omicron\lambda\upsilon\sigma\iota\alpha$,
 u 4 quæ

quæ non est in Deo, sed scito Deum æqualem esse, & tibi, & latroni in cruce, & Moyfi & Eliæ. Regulam proposuit, iuxta quam ferat æqualitatem, irascitur peccato in omnibus, ac rursus certo respicit omnes confugientes ad mediatorem Christum.

CERTUM & exemplum iustitiæ Dei & æqualitatis in placatione iræ Dei. Non sunt remissa peccata, nisi æquale λύτρον esset pro nobis, scilicet filius Dei. De hac æqualitate quotidiani contractus, emptiones, ventilationes, mutationes, locationes, conductiones, deinde & delictorum compensationes nos admoneant. **P**OSTREMO hæc ipsa æqualitas, quæ in contractibus postulatur, docet nos de dilectione proximi, & interpretatio est particula, sicut in hoc mandato: Dilige proximum sicut te ipsum, id est, sit æqualitas inter te & proximum, non augeas tua commoda cum illius incommodo, non premas eum, ut tu exultatio crescat, non decerpas de eius facultatibus, ut tuas contemnes, deniq; nulla in re quæras ἄλλοεκτήματα, sed an es æqualem, tribus proximo ea, quæ tibi tribuenda esse iudicas.

DIXI autem alias de contractibus, & nunc hanc regulam addo, ex fontibus doctrinæ iuris intelligi posse, qui contractus sunt approbandi, & in quibus seruetur æqualitas illa, quam sapiens & iurisconsultus efficiendam esse censeat.

HIC, etsi nostræ hortationes non multum autoritatis habent, tamen hoc addam ad principum officium præcipue pertinere curam literarum & scholarum, in quibus literæ & artes Ecclesiæ necessariae traduntur, iuuantur. Ideo Ies. 49. dicitur: Et erunt reges nutritores tui, & reges nutritores tuæ, id est, reges & principes. Item, Regina, id est, respiciuntur seu ciuitates, præbeant hospitia & alimenta Ecclesijs, & foras doctores ac discipulos doctrinæ de Deo, & earum artium quæ Ecclesiæ necessariae sunt. Pro hoc officio magna præmia proposita sunt Matth. 10. Qui aquæ potum dabit vni ex minimis istis, in nomine discipuli, id est, iuuandæ doctrinæ causa: Amen dico vobis, non perdet mercedem suam.

HIS præceptis & promissionibus, ut gubernatores moueantur ac inuitentur ad literarum studia iuuanda, faciat Dominus noster Iesus Christus, qui certe alicubi aliquas scholas & literarum reliquias seruabit. Nam cum Ecclesiam promittit mansuram esse, etsi in hac postrema mundi senectâ plus erit contumeliam: tamen aliqua hospitia, aliquas politias & scholas habebunt esse certum est. Et hac spe studia literarum colamus, & Deum patrem Patrem Domini nostri Iesu Christi oremus, ut nostros libere in docendo & discendo regat & adiuuet, ac faciat nos ὡς γὰρ ἡμεῖς cordis, salutaria Ecclesiæ Dei & nobis.